

Archeologienota

Programma van maatregelen

HOOGLEDE (GITS) GITSBERGSTRAAT (prov. West-Vlaanderen)

Auteurs: Birgit LEENKNEGT, Jeroen
VERMEERSCH

Projectcode: 2018H128

- **Administratieve gegevens**

- ➔ Erkende archeoloog rechtspersoon: Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster, OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
- ➔ Locatiegegevens: Hooglede (Gits), Gitsbergstraat (zie plan in bijlage 2 en 3 bij het verslag van resultaten bureauonderzoek)
- ➔ Kadastergegevens: Hooglede, afdeling 2, sectie C, percelen: 456B (partim), 473C (partim), 462 (partim), 473F (partim), 463 (partim), 464A (partim), 471F, 483H (partim), 483K, 471G, 471H, 470A en 469 (partim) (zie plan in bijlage 3 bij het verslag van resultaten bureauonderzoek)

- **Aanleiding vooronderzoek**

- ➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

- **Resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**

- ➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

- **Gemotiveerd advies**

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig, alle relevante beschikbare bronnen zijn teruggevonden en zijn geraadpleegd.

Het projectgebied situeert zich ten zuidoosten van de kern van Gits (Hooglede). De zone waar bodemingrepen op worden uitgevoerd is op heden in gebruik als weidegrond.

Het projectgebied situeert zich landschappelijk tussen de heuvelrug van Hooglede (een kleine 200m ten zuiden van het projectgebied) en de Abelenbeek (op ca. 1km ten noordoosten van het projectgebied). 19de en 20ste eeuwse plannen en foto's tonen op ca. 25m van het projectgebied een beek. Op ca. 650m ten westen van het projectgebied stroomt de Pinnebeek. Het projectgebied kent grote hoogteschommelingen van ca. +26,8 (in het noorden) tot +31,8m TAW (in het zuiden). De potentiële bodemerosiekaart geeft een zeer lage graad aan potentiële bodemerosie aan ter hoogte van het projectgebied. Volgens de bodemkaart komen ter hoogte van het projectgebied natte klei en vochtig zandleem voor. In het projectgebied zouden op bepaalde delen alluviale kleiige materialen voorkomen.

In Gits zijn archeologische vondsten gedaan uit het neolithicum en de Romeinse periode. Gits wordt voor het eerst vermeld in de 11de eeuw. In de omgeving van het projectgebied zijn enkele aanduidingen van sites met walgracht uit de late middeleeuwen en een indicatie voor de locatie van de Slag bij Hooglede van 1794. In het projectgebied zelf is nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

Voor periodes voorafgaand aan het einde van de 18de eeuw is geen duidelijkheid over het gebruik van het projectgebied. De vondsten uit het neolithicum, de Romeinse tijd en middeleeuwen op het grondgebied van Gits en de beperkte bodemingrepen vanaf het einde van de 18de eeuw doen het aantreffen van een bewaarde archeologische site stijgen. De oudste geconsulteerde kaart is deze van Ferraris (1771-1778). Het projectgebied is er landelijk gelegen, in gebruik als akkerland en onbebouwd. Pas vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw is over een beperkte oppervlakte bebouwing en verharding in het projectgebied te zien.

Het uitgevoerde bureauonderzoek kan geen uitsluitsel bieden omtrent de eigenlijke bodemopbouw: aangezien er altijd een bepaalde foutenmarge op de bodemkaart zit. Daarnaast is er ook geen duidelijkheid over wat de impact is van het historisch gebruik van het projectgebied tot vandaag. Dit zijn belangrijke factoren om in te schatten over wat de eventuele graad van verstoring is en of er al dan niet een archeologische site aanwezig is binnen het projectgebied. Enkel verder vooronderzoek kan hierover duidelijkheid bieden.

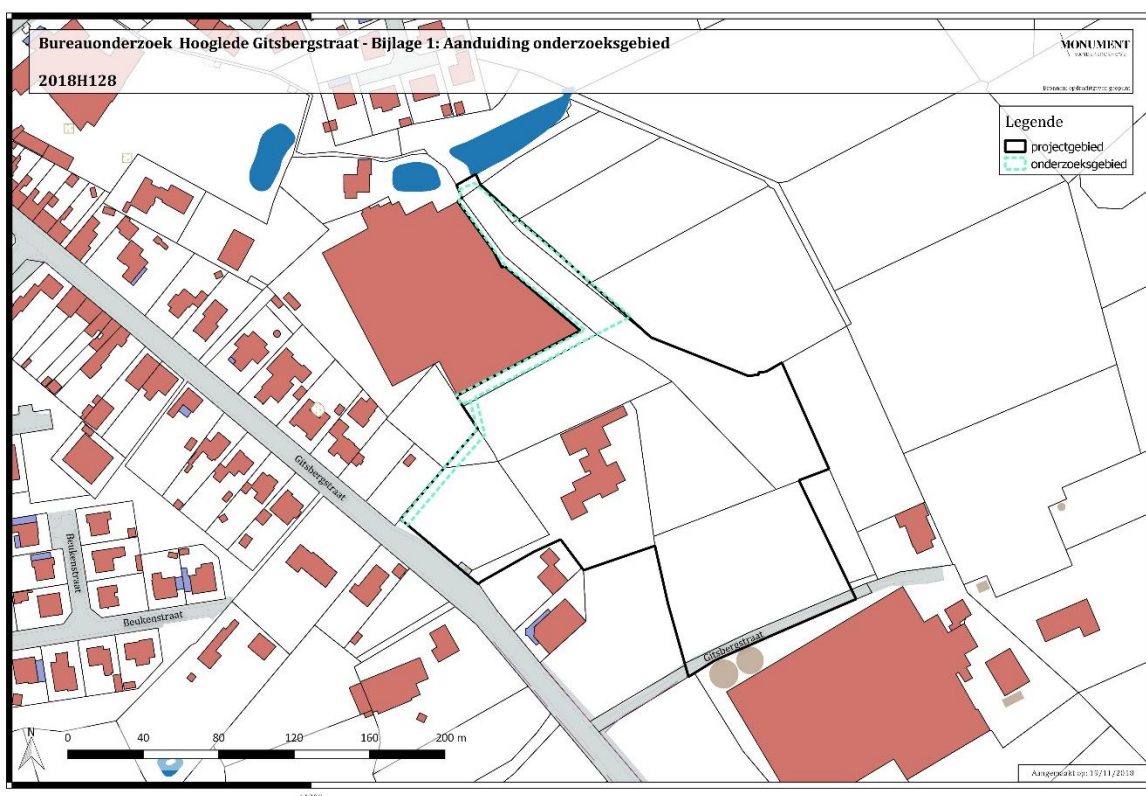
Het projectgebied heeft een totale grootte van ca. 27.470m². De zone waar bodemingrepen bij de geplande werken wordt uitgevoerd heeft een oppervlakte van ca. 2895m². De geplande werken in het projectgebied omvatten het aanleggen van een bufferbekken, een gracht en een rioleringsbuis. Het overgrote deel van het projectgebied (ca. 24.575m²) wordt gebruikt om de uitgegraven grond te verspreiden. Op deze zone vinden geen bodemingrepen plaats. Het is mogelijk dat deze zone nog wat wordt uitgebreid. Ook op de uitbreidingszone vinden geen bodemingrepen plaats. Gezien hier bodemingrepen plaatsvinden is een bewaring *in situ* van een mogelijke archeologische site mogelijk en dient geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd te worden.

Op de overige oppervlakte van ca. 2895m² zijn bodemverstoringen van ca. 1,5 tot 2,3m onder het maaiveld. Dit impliceert een aanzienlijke bodemverstoring. In het projectgebied en de dichte omgeving er rond is nog geen archeologisch onderzoek voltrokken. Het gebied is dus archeologisch vrij ongekend. In de bredere omgeving van Gits is reeds vondstenmateriaal uit het neolithicum en de Romeinse tijd gevonden. In de omgeving van het projectgebied zijn voor verschillende sites met walgracht uit de late middeleeuwen aangeduid. Er kan niet met duidelijkheid gesteld worden of ter hoogte van deze zone al dan niet een archeologische site aanwezig is. Er kan wel een archeologisch potentieel aan het projectgebied gekoppeld worden. De nabijheid van een beek verhoogt het archeologisch potentieel. De geplande werken zullen een aanzienlijke bodemverstoring met zich meebrengen en kunnen dus een mogelijke archeologische site vernietigen. Gezien de diepte van de geplande werken, het archeologisch potentieel van het terrein, de beperkte bodemingrepen die reeds zijn uitgevoerd op dit terrein en gezien nog amper archeologisch onderzoek in de omgeving is uitgevoerd, wordt verder archeologisch onderzoek geadviseerd op de zone van de geplande bodemingrepen. Indien er tijdens het proefsleuvenonderzoek

een of meerdere concentraties vuursteen worden gevonden, kan lokaal nog worden overgegaan op een vooronderzoek waarmee nagegaan kan worden of deze vuursteenconcentraties zich *in situ* bevinden en hoever deze zich in een horizontale en verticale spreiding uitstrekken. Om geen vertragingen op het verkrijgen van de omgevingsvergunning te hebben, wordt de archeologienota nu reeds ingediend met een advies in uitgesteld traject.

- **Planafbakening**

De totale site heeft een oppervlakte van ca. 27.470m². De zone waar bodemingrepen bij de geplande werken worden uitgevoerd, heeft een oppervlakte van ca. 2895m². Gezien op het grootste deel van het projectgebied geen bodemingrepen worden uitgevoerd, is een *in situ* bewaring van een eventueel aanwezige archeologische site mogelijk en dient dus geen archeologisch onderzoek plaats te vinden. Het onderzoekgebied omvat de zone van de bodemingrepen (zie met lichtgroene stippellijn aangegeven in Figuur 1 en bijlage 1).

Figuur 1: Aanduiding van het onderzoekgebied en het projectgebied op GRB (bron: geopunt.be) (bijlage 19).

- **Vraagstelling**

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden

genomen voorafgaand aan de ontwikkeling van het projectgebied. Hieronder worden de specifieke (niet limitatieve) onderzoeksvragen per methode weergegeven. Elke onderzoeksmethode is succesvol beëindigd wanneer haar vraagstellingen succesvol kunnen worden beantwoord. Zolang niet alle onderzoeksvragen succesvol kunnen worden beantwoord, dient men over te gaan op de volgende onderzoeksmethode zoals besproken in hoofdstuk 2.5. van het verslag van resultaten.

- **Proefsleuven/proefputten:**
 - Zijn er archeologische sporen aanwezig?
 - Wat is de bodemkundige opbouw van het terrein?
 - Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem (beschrijving + duiding)?
 - Zijn er zones met verstoring aanwezig?
 - Welke is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
 - Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
 - Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
 - Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten?
 - Zijn er sporen van menselijke begraving?
 - Welke is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
 - Is er een archeologische site aanwezig binnen het projectgebied?
 - Welke zijn de verder te nemen maatregelen i.f.v. de geplande werken?
- **Verkenkende archeologische boringen in functie van steentijd artefactensites:**
 - Zijn er mobiele (prehistorische) artefacten aanwezig? Zoja, uit welke periode stammen deze?
 - Zijn er andere indicatoren (houtschoor, aardewerk, al dan niet verbrand bot, verkoolde zaden en vruchten, ...) die kunnen wijzen op de aanwezigheid van een steentijdsite? Zo ja, om welke indicatoren gaat het?
 - Is er sprake van concentraties aan mobiele artefacten? Is het mogelijk deze af te bakenen?
 - Met welke bodemhorizont(en) worden de indicatoren geassocieerd?
 - Is er sprake van de aanwezigheid van één of meerdere prehistorische sites? Zoja, welke is de bewaringstoestand van deze sites?
 - Kan worden uitgesloten dat er voor de periodes volgend op de prehistorie een archeologische site aanwezig is binnen het projectgebied?
- **Waarderende archeologische boringen/proefputten in functie van steentijd artefactensites:**
 - Zijn er indicatoren op een steentijdsite aanwezig?
 - Zoja, uit welke periode stammen deze?
 - Wat is hun bewaringstoestand?

- Is er sprake van concentraties met een densiteit aan indicatoren die wijzen op een steentijdsite? Is het mogelijk deze af te bakenen?
- Met welke bodemhorizont(en) worden de mobiele artefacten geassocieerd?
- Is er sprake van de aanwezigheid van één of meerdere prehistorische sites?
 - Zoja, welke is de bewaringstoestand van deze sites?
 - Wat is de relatie tussen deze site(s) en het landschap?
- Kan worden uitgesloten dat er voor de periodes volgend op de prehistorie een archeologische site aanwezig is binnen het projectgebied?
 - Zoja, uit welke periode stammen deze?
- Welke maatregelen dienen er genomen te worden in functie van de geplande werken?

- **Plan van aanpak**

Hieronder wordt per voorgestelde onderzoeksmethode de te hanteren techniek beschreven.

- **Proefsleuvenonderzoek**

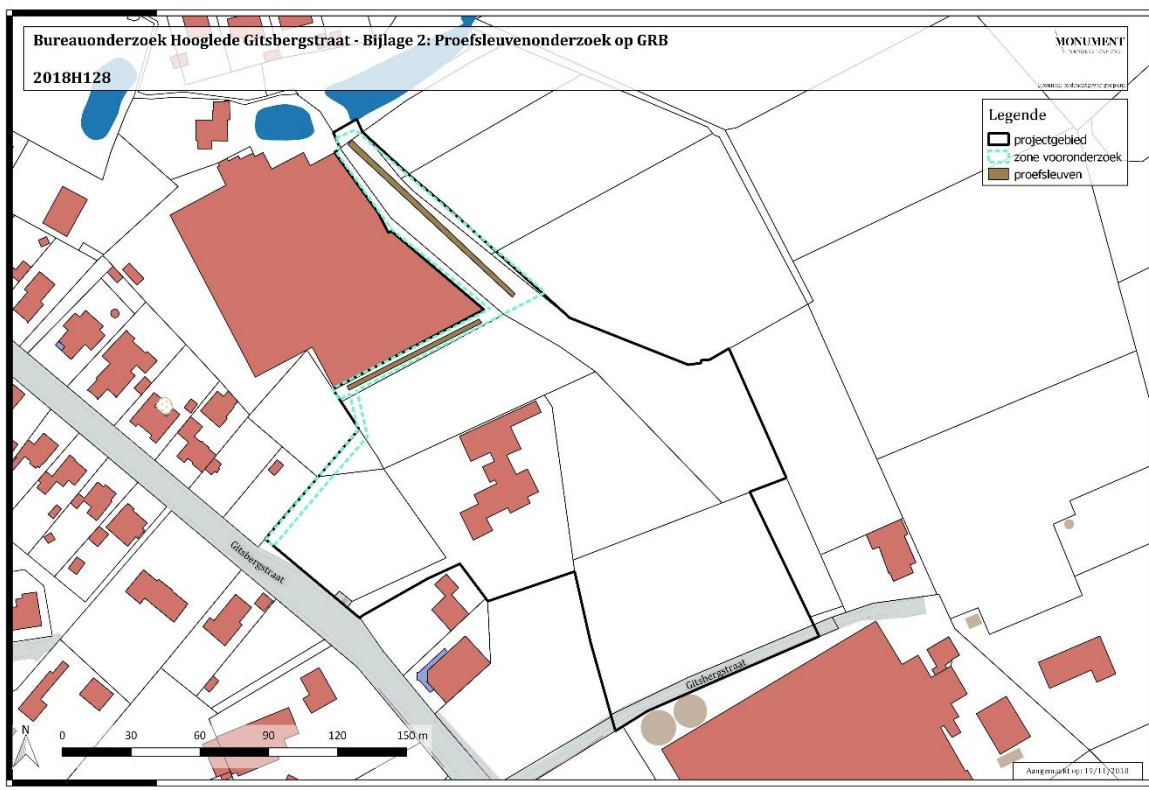
Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle ononderbroken proefsleuven over het volledige onderzoeksgebied. Bij de inplanting bedraagt de afstand tussen de proefsleuven minimum 12m en maximum 15m (van middenpunt tot middenpunt)¹. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed. Per sleuf en minstens om de 50m wordt machinaal een profielput aangelegd, op een dermate manier dat er een geschrinkt patroon ontstaat en men in feite om de 25m een zicht heeft op de bodemopbouw van het onderzoeksterrein. De twee sleuven zijn haaks op elkaar georiënteerd. Dit heeft enkel te maken met de vorm van het onderzoeksgebied. Door locatie en ligging van de twee proefsleuven wordt een representatief deel van het onderzoeksgebied archeologisch onderzocht.

Er worden extra volgsleuven, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Er wordt 10% van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5% door middel van volgsleuven, dwarssleuven of kijkvensters. Op die manier wordt 12,5% van het onderzoeksgebied onderzocht en kan met een minimale kost een betrouwbare inschatting

¹ Als men de kosten-baten afweging maakt, is deze methode van proefsleuven het meest aangewezen om archeologische sites op te sporen en te prefereren boven andere systemen. Zie *Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48. Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie.*

gemaakt worden omtrent het archeologisch potentieel van de site. Zodoende kan men ook beter de onderzoekstermijn en –kost inschatten bij een eventueel vervolgonderzoek.²

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (vb. brandrestengraven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2: Proefsleuvenplan op GRB (bron: geopunt.be) (bijlage 2).

○ Verkennende archeologische boringen³

Als tijdens het proefsleuvenonderzoek vuursteen wordt aangetroffen dient het terrein verder onderzocht voor steentijd en dit om de aan- of afwezigheid van een steentijdsite te kunnen vaststellen.

² HANECA K., DEBRUYNE S., VANHOUTTE S. en ERVYNCK A., Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie. Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed, juli 2016.

³ https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/booronderzoek (geraadpleegd op 2/9/2016)

Hiertoe wordt op de potentieel geschikte zones een verkennend archeologisch booronderzoek uitgevoerd. Het boren gebeurt met een Edelmanboor met een diameter van 15cm in een verspringend gelijkbenig driehoeksgrid van 10 op 12m.

De opgeboorde boorstalen worden nat gezeefd op maaswijdte 1mm en door een steentijdspecialist onderzocht op archeologische indicatoren die kunnen wijzen op een steentijdartefactensite zoals lithisch materiaal, handgevormd aardewerk, houtskool, verbrand bot, verbrande/verkoalde macroresten van zaden en vruchten (zoals hazelnootdoppen).

Een exact boorplan kan pas opgesteld worden tijdens het terreinwerk.

- **Waarderende archeologische boringen/proefputten in functie van steentijd artefactensites⁴**

Wanneer op basis van het verkennend archeologisch booronderzoek bepaalde zones kunnen worden afgebakend met een aanwezigheid van indicatoren die kunnen wijzen op een steentijdsite, dient dit verder onderzocht zodoende de prehistorische site verder te kunnen waarden. Bij grote zones met een goed bewaard bodemprofiel kan het best het boorgrid verdicht worden (5x6m), met een min. diameter van 12cm. Indien dit verdichte boorgrid bij de waarderende archeologische boringen meerdere positieve boorpunten (zie zelfde indicatoren als bij verkennende archeologische boringen) oplevert en een steentijdartefactensite af te bakenen is, wordt overgegaan op het uitzetten van proefputten. Bij uitgraven wordt de teelaarde apart ingezameld en wordt gewerkt met zeefvakken van 0,5x0,5m. Op die manier kunnen de resultaten van het vooronderzoek meegenomen worden bij een eventueel vervolgonderzoek. In het vlak aanwezige sporen worden geregistreerd en de vulling wordt apart ingezameld. De profielputten worden verdiept tot in het steriel zand waarbij om de 10cm een nieuw vlak wordt aangelegd. Per eenheid (put, kwadrant, niveau, spoor) wordt de ingezamelde grond nat gezeefd op maaswijdte 1mm en na het drogen door een vuursteenspecialist geanalyseerd. Na afloop van het veldwerk wordt per proefput minimaal 1 profiel gedocumenteerd door een bodemkundige.

Een exact boor- en/of proefputtenplan kan pas opgesteld worden na uitvoering van de verkennende archeologische boringen.

Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is. Op basis van de resultaten van het vooronderzoek en de resultaten van het bureauonderzoek wordt een programma van maatregelen opgesteld.

⁴ https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/booronderzoek (geraadpleegd op 2/9/2016)

Het archeologisch ensemble zal gedurende en na het afronden van het onderzoek bewaard worden bij Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat, 8770 Ingelmunster. Na afronding en oplevering van de rapportage wordt het ensemble definitief bewaard bij de bouwheer. Bewaring gebeurt conform de bepalingen in de Code Van Goede Praktijk (hoofdstuk 30.2).

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De diverse fases van vooronderzoek moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

- **Gewenste competenties**

- ➔ In het kader van het proefsleuvenonderzoek dient het team te bestaan uit minstens 2 archeologen waarbij minstens één van de uitvoerende archeologen ten minste 220 werkdagen veldervaring heeft met onderzoek op kleiige zandleembodems en beide beschikken over minstens 20 werkdagen veldervaring wat betreft proefsleuvenonderzoek.
- ➔ Gedurende het veldwerk dient een (assistent-)aardkundige op afroep beschikbaar te zijn op het terrein. De (assistent-)aardkundige moet beschikken over aantoonbare ervaring met zandbodems.
- ➔ In het kader van het verdere steentijdonderzoek (verkennende boringen – waarderende boringen/proefputten) dient het team te bestaan uit minstens 2 archeologen waarbij minstens één van de uitvoerende archeologen veldervaring heeft met onderzoek op steentijdsites aan te tonen met 3 referentieprojecten.
- ➔ In het kader van de eventuele verkennende en waarderende boringen/proefputten wordt een steentijdspecialist geraadpleegd.

- **Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk**

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.

Bureauonderzoek Hoogde Gitsbergstraat - Bijlage 1: Aanduiding onderzoeksgebied

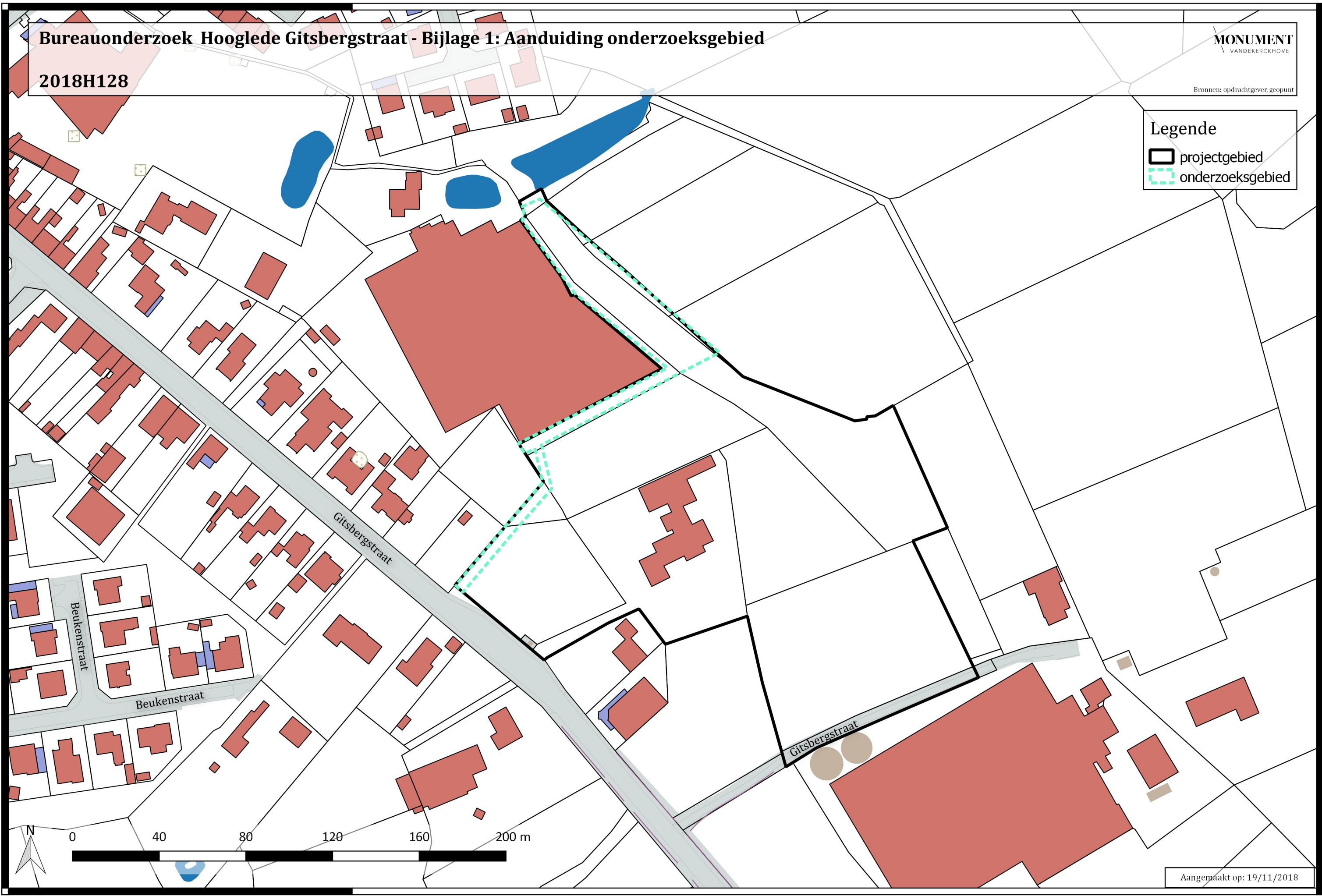
2018H128

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende

- projectgebied
- onderzoeksgebied

Aangemaakt op: 19/11/2018

Bureauonderzoek Hooglede Gitsbergstraat - Bijlage 2: Proefsleuvenonderzoek op GRB

2018H128

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

- Legende
- projectgebied
 - zone vooronderzoek
 - proefsleuven

Aangemaakt op: 19/11/2018